

MÜZE ve TARİHİ MEKÂNLARDA DEĞER ve BECERİ KAZANDIRMAYA YÖNELİK
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ*

SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES 'VIEWS to MAKE VALUES and SKILLS in
the MUSEUM and HISTORICAL SPACES

Galip ÖNER

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, E-posta: galiponer@erciyes.edu.tr

orcid.org/0000-0001-5683-1127

Tuba ÇENGELCİ KÖSE

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, E-posta: tubacengelci@anadolu.edu.tr

orcid.org/0000-0002-9193-4313

Article Info

Article Type	Research & Theoretical
Received	16.03.2019
Accepted	03.05.2019
DOI	10.17497/tuhed.540967
Corresponding Author	Galip ÖNER
Cite	Öner, G. ve Çengelci Köse, T. (2019). Müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazandırmaya yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. <i>Turkish History Education Journal</i> , 8(1), ss. 98-128. doi: 10.17497/tuhed.540967

* Bu çalışma Nisan 2017 tarihinde Anadolu Üniversitesi'nde gerçekleştirilen VI. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan sözlü bildirinin geliştirilmiş halidir.

Öz: Okul dışı öğrenme ve öğretme ortamları denilince akla ilk gelenlerden yerlerden birisi de müze ve tarihi mekânlardır. Alanyazın incelendiğinde bu mekânların öğrencilerin birçok kazanım elde etmesine olanak sağladığı, özellikle de soyut konuları somutlaştırarak öğrencilerde kalıcı izli öğrenmeler sağladığı üzerine araştırmalarda vurgu yapıldığı görülmektedir. Günümüzde bilgiye ulaşmanın, formal ya da informal ortamlarda, görece kolay olduğu düşünüldüğünde öğrencilere değer ve beceri kazandırmanın daha da önemli bir hale geldiği düşünülmektedir. Ancak alanyazında sosyal bilgiler dersinde müze ve tarihi mekânların değer ve beceri öğretiminde kullanılabileceğine dair çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının müze ve tarihi mekânlarda öğrencilere değer ve beceri kazandırılmasına ilişkin düşünce ve deneyimlerini ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden *temel nitel araştırma* kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim gören, ilk aşamada (görüş formu) 44, ikinci aşamada (görüş formu) 27, üçüncü aşamada (görüşme) 17 öğretmen adayından elde edilmiştir. Nitel veriler Nvivo 11 paket programı yardımıyla betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde müzede vatanseverlik, dayanışma, sorumluluk, saygı, yardımseverlik, özgürlük, bağımsızlık, çalışkanlık, bilimsellik, estetik, duyarlılık, hoşgörü, dürüstlük, sevgi, barış ve aile birliğine önem verme gibi değerlerin; empati, mekânı algılama, gözlem, sosyal katılım, zaman ve kronolojiyi algılama, iletişim, yaratıcı düşünme ve Türkçeyi doğru ve güzel kullanma gibi becerilerin kazandırılabilirliğini düşündükleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Dışı Eğitim, Değer Eğitimi, Beceri Öğretimi, Sosyal Bilgiler, Müze Eğitimi, Tarihi Mekânlar

Abstract: One of the elements that come to mind when it comes to out-of-school education environments are museums and historical places. When the literature is examined, it is seen that these places allow students to gain many achievements, in particular by concretizing the abstract issues and providing permanently marked learning in students. In other words, it states that students get permanent information in museums and historical places. Considering that access to information is relatively easy in formal or informal environments, it is thought to be more important to provide value and skill to students. However, in the literature, studies on the use of museums and historical sites in the teaching of value and skills in social studies courses are quite limited. In this context, the aim of the research is to reveal the opinions and experiences of the social studies teacher candidates on providing value and skills to students in museums and historical places. In the research, basic qualitative research, which is one of the qualitative research methods is used. The data from the research are obtained from preservice teachers, who study at Erciyes University Social Sciences Teaching Program [at the first stage from 44 (feedback form), at the second stage from 27 (feedback form), at the third stage from 17 preservice teachers (interview)]. Qualitative data were analyzed using descriptive analysis technique with the help of Nvivo 11 package program. As a result of the research it was determined that preservice teachers think that values such as patriotism, solidarity, responsibility, respect, cooperativeness, freedom, independency, assiduity, being scientific, aesthetic, sensitivity, tolerance, honesty, love, peace and giving importance to unity of family; skills such as empathy, space detection, observation, social participation, time and chronology detection, communication, creative thinking and correct and good use of Turkish can be provided in the social sciences course in museum.

Keywords: Outdoor Education, Values Educaiton, Skilss Teaching, Social Studies, Museum Education, Historical Spaces

Extended Summary

Purpose

Parallel to the museology activities in the world, museum activities in Turkey shows an improvement in terms of quality and quantity. According to the Turkey Statistics Institute (TUIK, 2017) data, the number of museums in Turkey has reached up to 438 in total, of which 199 were governmental and 239 were private, in 2017. This increase in the number of museums also affected the number of visitors and as of 2018, the number of visitors to museums and historical sites reached 28,169,615 people (Ministry of Culture and Tourism, 2018). A significant portion of these visitors are students and in particular foreign and domestic tourists (Öner, Uyar and Öner, 2019). Together with today's educational understanding, the educational environments do not only mean areas limited with school walls, on the contrary, all kinds of sightseeing, observation, examination activities related to the course subject that can be performed out of school can transform that space into an educational environment. In another words, out-of-school education, which is also called out-of-class education in literature, carrying out educational activities in the school garden or in any area outside the school for the purpose of ensuring permanent learning in students.

When the literature is examined, it is seen that the education activities in museums and historical places focus more on academic success, and researches based on value or skill teaching are quite few. In this context, the aim of the study is to determine the opinions of fourth grade Social Studies preservice teachers on value and skills teaching in museums and historical places. Within the scope of the research, a study tour for Kayseri High School National Struggle Museum, which is also a historical place, was organized. The opinions of prospective teachers were obtained with various data collection tools before and after this trip. From this point of view, research is important in terms of being one of the first studies on gaining value and skill in museums and historical places.

Method

This study, which aims to determine the opinions and experiences of the social studies teacher candidates about providing value and skills in museums and historical places, has been planned within the framework of qualitative research design. In this research, the basic

qualitative research model that Merriam (2013) described as one of the qualitative research approaches was used. In the basic qualitative research, it is aimed to determine how people make sense of their lives and worlds and to reveal these meanings through data, interviews, observations and documentary investigations (Merriam, 2013). The criterion sampling method, which is one of the purposive sampling methods, was used to determine the study group. The criterion used in the research is to take the Special Teaching Methods I course. It is aimed that the participants will have information about these concepts in order to be able to express the values, skills, methods and techniques to be discussed within the scope of the museum. In this context, the study group of the research consisted of 4th grade pre-service teachers in Erciyes University Faculty of Education Social Studies Teaching Program in 2016-2017 academic year.

Results and Discussion

According to the results obtained from the pre-visit feedback form, it was determined that the values of patriotism, honesty, respect, responsibility and fairness were the primary values that teacher candidates thought should be given in social studies course. The reason why patriotism is expressed more by the participants can be expressed as the July 15 coup attempt. It can be said that the studies conducted by Acun, Yücel, Önder and Tarman (2013); Balcı and Yanpar Yelken (2014) and Çelikkaya and Filoğlu (2014) with different study groups have significantly similar findings with our research.

Another result of the study is that teacher candidates think that they can use methods and techniques such as case studies, travel-observation, drama and literary products in value education. Yiğittir and Öcal (2011), in their study conducted with history teachers, found that teachers used suggestions, case studies and literary products, documentaries / films, museums and historical places in the value education.

It has been determined that preservice teachers have insufficient knowledge about how to perform value education in museums and historical places. As a matter of fact, it was determined that the preservice teachers thought that guide narration in museums and historical places would be sufficient to give values. Öner, Uyar and Öner (2019), in their work with museum experts, found that school / class visits to museums consisted of an ordinary museum visit based on plain narration.

According to the findings obtained after the visit, it was determined that teacher candidates thought that various values, particularly patriotism, solidarity, responsibility, respect, benevolence, independence, freedom can be given as a result of activity-based museum visits. According to the results obtained from the focus group interviews after the visit, it was determined that the preservice teachers did not perform activity based visits in the museums and historical places throughout their education life. Sadık Yılmaz and Avcı (2018) also stated that it is a problem that historical places are not used sufficiently in history teaching. In such a problem, bureaucratic obstacles experienced in the process for visit-observation activities can be considered as an important factor.

Conclusion

As a result of the research, it has been determined that visits to museums and historical places within the scope of non-school education can provide students with various values and skills as well as knowledge. However, the values and skills that can be gained in museums and historical places will vary according to the content of the museum visited and the activities at the museum.

Giriş

Dünyada müzecilik faaliyetlerine paralel olarak Türkiye’de de müzecilik faaliyetleri nitelik ve nicelik bakımından bir ilerleme göstermektedir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK, 2017) verilerine göre Türkiye’de müze sayısı 2017 yılında 199’u devlet, 239’u özel olmak üzere toplamda 438’e ulaşmıştır. Müze sayısındaki bu artış, ziyaretçi sayısını da etkilemiş ve 2018 yılı itibarıyla müze ve öğrenyerlerindeki ziyaretçi sayısı 28.169.615 kişiye ulaşmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018). Bu ziyaretçilerin ise başta yabancı ve yerli turistler olmak üzere önemli bir kısmını da öğrenciler oluşturmaktadır (Öner, Uyar ve Öner, 2019).

Günümüz eğitim anlayışıyla birlikte eğitim ortamları yalnızca okul duvarları ile sınırlı bir alanı ifade etmemekte aksine dersin konusuyla ilgili okul dışında yapılabilecek her türlü gezi, gözlem, inceleme gibi etkinlikler o mekânı bir eğitim ortamına dönüştürebilmektedir. Okul dışı

öğretim, öğretim programı temelinde, eğitim-öğretim sürecinde okul binası dışında kalan tüm ortam ve kurumlardan yararlanmayı öngören öğretim faaliyeti olarak tanımlanmaktadır (Ford, 1986 ve Salmi, 1993'ten akt. Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Alanyazında sınıf dışı öğretim olarak da ifade edilen okul dışı öğretim bir başka deyişle öğrencilerin kalıcı öğrenmeler sağlaması amacıyla eğitim-öğretim faaliyetlerinin okul bahçesi veya okul dışındaki herhangi bir alanda gerçekleştirilmesidir.

Okul dışı öğretim ortamları denilince akla ilk gelen mekânlardan biri olan müze ve tarihi mekânlar (Ay, Anagün ve Demir, 2015; Çepni ve Aydın, 2015; Bostan-Sarioğlan ve Küçüközer, 2017; Görececk-Baybars, 2017; Topçu, 2017) okul öncesinden yükseköğretime kadar her kademedede ve başta sosyal bilgiler, tarih, coğrafya ve fen bilimleri olmak üzere birçok ders ve konu kapsamında yararlanılabilecek başlıca mekânlardır. Bu kapsamda tarihi mekân, tarihi veya arkeolojik bir niteliğe sahip olan her türlü yapı, anıt ve heykel vb. somut nesnelere olabileceği gibi, tarihi bir sokak, tarihi bir olayın veya bir savaşın yaşandığı yer ya da bir ulus için önemli bir kişinin doğduğu, yaşadığı bir yer olabilir (Çulha, 2006). Bir başka deyişle tarihi mekân, bir bina, bir sanat yapısı, bir peyzaj, bir arkeolojik alan veya bu unsurların tümünün ya da bir kısmının bir araya geldiği herhangi bir yer olabilir (CRHP, 2006). Okul Dışı kavramı anlam bakımından oldukça geniş bir alanı ifade ettiğinden dolayı okul çevresinde eğitim-öğretimde yararlanılabilecek birçok tarihi mekânın bulunabileceğini işaret etmektedir. Bunlardan bazıları cami, medrese, mezar, eski okul, kütüphane, imarethane, şifahane, kervansaray, han, hamam, su kemeri, çeşme, köprü, kale ve her türlü tarihi buluntulardır (Işık, 2008). Bunlara ek olarak taşınabilir maddi ve manevi değerlere sahip eserlerin sergilendiği müzeler de bir tarihi mekân olarak adlandırılabilir (Öner, 2015).

Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (International Council of Museums - ICOM) tanımına göre müze, "toplumun ve onun gelişiminin hizmetinde, kamuya açık, eğitim, çalışma ve haz amacıyla insanlığın ve etrafındakilerin somut ve soyut mirasını toplayan, muhafaza eden, araştıran, ileten ve sergileyen, kar amacı gütmeyen kalıcı bir kuruluştur." (ICOM, 2007). Çağdaş müzecilik anlayışıyla birlikte birçok müze yalnızca tarihi eserlerin sergilendiği mekânlar olmaktan çıkarak tarihi kişi ve olaylar hakkında çeşitli infografikler, canlandırmalar veya teknolojik araçlar aracılığıyla bilgilerin verildiği mekânlar haline gelmiştir. Bu tür mekânlar da yansıttığı konu hakkında ayrıntılı bilgiler vermesi ve eğitim amacı gütmesi açısından önemlidir. Öte yandan bazı müzeler hem içerik hem de fiziki yapısıyla ayrı bir öneme sahiptirler. Bu

çalışmanın yapıldığı Milli Mücade Müzesi de “Taş Mektep” olarak da bilinen Kayseri Lisesi’nin tarihi binası içerisinde yer almaktadır. Bu özelliğinden dolayı yapı hem tarihi mekân hem de bir müze işlevi göstermektedir. Bunun dışında Atatürk Ev’leri, Kurtuluş Savaşı Müzesi (I. TBMM Binası), Cumhuriyet Müzesi (II. TBMM Binası), Anadolu Medeniyetler Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi, Kayseri Etnografya Müzesi, Safranbolu Kent Tarihi Müzesi (Eski Hükümet Binası), Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi (Edirne), Selçuklu Uygarlığı Müzesi (Kayseri), Kongre Binası Atatürk ve Etnografya Müzesi (Sivas) bu tür müzelere örnek mekânlardır.

Müze ve tarihi mekânların bir eğitim ve öğretim ortamı olarak kullanılmasının temelleri ise 1789 Fransız İhtilali’ne dayanmaktadır. İhtilal sonrası, müzeler devrimin ilkelerine göre tasarlanmış ve bu yolla halkın eğitilmesi ve kültürün kuvvetlendirilmesi hedeflenmiştir (Ata, 2002). İhtilal sonrası Fransa’da 1793’te yeniden düzenlenerek halka açılan Louvre Müzesi devlet politikasının bir parçası olarak açılan, ilk halk müzesi olarak da kabul edilen müze, milliyetçilik fikrini yaymak üzere bir halk eğitimi aracı olarak görülmüştür (Tezcan Akmehtmet ve Ödekan, 2006). Louvre Müzesi’nin bu girişimi başta Fransa ve Avrupa’da ki diğer müzeleri de etkilemiş ve müzelerin halk eğitimi için önemli bir misyon üstlenmelerini sağlamıştır. Bu misyon günümüzde de geçerlidir. Buna örnek olarak Tahran’da yer alan “Niavaran Saray Kompleksi” verilebilir. Nitekim 1979 İran/İslam Devrimi sonrasında kurulan yönetim, kraliyet ailesinin sosyal yaşantısının sergilenerek toplum tarafından bilinmesini ve böylelikle devrim ilkelerinin kabul görmesini hedeflemiştir.

Günümüz anlamda müzelerde eğitim anlayışı ilk olarak Amerika’da başlamış, daha sonra Avrupa’ya geçmiş ve özellikle İngiltere ve Almanya’da yaygınlaşarak, daha sonraları “müzecilik” ve “müze pedagojisi”nin gerekliliği ortaya çıkmıştır (Buyurgan ve Mercin, 2005’ten akt. Işık, 2016). 20. yüzyılın başlarından itibaren ise birçok ülkede müzelerin eğitimsel işlevinin önemi giderek artmıştır (Singh, 2004).

Müze ve tarihi mekânlara yönelik alanyazın incelendiğinde doğrudan çalışmalar yer aldığı gibi sınıf ve okul dışı öğrenme ortamları kapsamında alınan dolaylı çalışmalar da bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda sınıf veya okul dışı öğretim mekânlarının her eğitim kademesinde yer alan öğrencilere bir takım yararlar sağlayacağı (Ata 2002, Güleç & Alkış 2003, Alkış & Oğuzoğlu 2005, Safran ve Ata 2006, Çulha 2006, Yeşilbursa & Gökçaya 2009, Yeşilbursa 2008, Filiz 2010, Yılmaz & Şeker 2011, Taşdemir, Kuş & Kartal 2012, Çengelci 2013, Meydan &

Akkuş 2014, Çepni & Aydın 2015, Karadeniz & Okvuran 2014, Öner 2015, Avcı & Öner 2015, Kırıkçı & Yılmaz 2017, Topçu 2017, Avcı-Akçalı 2017, Üztemur, Dinç & Acun 2018, Üztemur, Dinç & Acun 2019, Öner & Öztürk 2019, Öner, Uyar & Öner 2019) ifade edilmiştir. Müze ve tarihi mekânlar sınıfta kazandırılması zor olan bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmada etkili olmaktadır (Kale 2011, Demircioğlu 2014). Ancak yukarıda belirtilen çalışmaların içerisinde Taşdemir, Kuş ve Kartal (2012) okul dışı öğrenme ortamları olarak müze ve bilim merkezlerinin değerler eğitiminde kullanılmasının önemine; Meydan ve Akkuş (2014) ise müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemine dikkat çekmiştir. Bilgiye ulaşmanın geçmişe göre daha kolay olduğu günümüzde bireylerin çeşitli değer ve becerilere sahip olması giderek önem kazanmaktadır. Bu durumdan etkilenen başlıca kurumların başında okullar gelmektedir. Bu noktada müze ve tarihi mekânlar da öğrencilerin okulda kazanması güç olan bazı bilgi, değer, tutum ve becerileri edinebilmesine yardımcı olan başlıca mekânlardandır. Müze ve tarihi mekânlar sahip olduğu içeriğe, tarihsel öneme ve yapısal özelliklere göre değişmekle birlikte estetik, kültürel mirasa saygı, özgürlük, bağımsızlık, bilimsellik, duyarlılık gibi birçok değerın kazandırılmasına yardımcı olabilmektedir. Değerlere ek olarak müze ve tarihi mekânlar beceri kazandırmada da etkili yerlerdir. Müze ve Kütüphane Hizmetleri Enstitüsü'ne (The Institute of Museum and Library Services – IMLS) göre müzeler 21. yüzyılda vatandaşların ihtiyaç duydukları bilgi, iletişim ve teknoloji okuryazarlığı, eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık, küresel farkındalık gibi becerileri kazandırmada önemli olduğunu belirtmektedir (IMLS 2019). Alanyazın incelendiğinde müze ve tarihi mekânlarda eğitim-öğretim faaliyetlerinin daha çok akademik başarıya odaklandığı, değer veya beceri öğretimini temel alan araştırmaların oldukça az olduğu görülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri öğretimine ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Araştırma kapsamında, aynı zamanda bir tarihi mekân da olan, Kayseri Lisesi Millî Mücadele Müzesi'ne yönelik bir inceleme gezisi düzenlenmiş bu gezi öncesinde ve sonrasında öğretmen adaylarının görüşleri çeşitli veri toplama araçlarıyla elde edilmiştir. Bu açıdan araştırma müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazanımını ele alan ilk çalışmalardan biri olması bakımından önem ifade etmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının müze ve tarihi mekânlarda değer ve becerilerin kazandırılmasına ilişkin görüş ve deneyimlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma deseni çerçevesinde planlanmıştır. Merriam (2013) nitel araştırmayı temel nitel araştırma, fenomenoloji, gömülü teori, etnografi, öyküsel analiz ve eleştirel nitel araştırma şeklinde altı yaklaşım olarak ele almış ve tanımlamıştır. Bu çalışmada da Merriam'ın (2013) nitel araştırma yaklaşımlarından biri olarak tanımladığı temel nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Temel nitel araştırmada veriler, görüşmeler, gözlemler ve doküman incelemeleri yoluyla insanların hayatlarını ve dünyalarını nasıl anlamlandırdıklarını belirlemek ve bu anlamları açığa çıkarmayı amaçlamaktadır (Merriam, 2013).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Patton'a (1987) göre amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak veren, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (akt. Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada kullanılan ölçüt ise Özel Öğretim Yöntemleri I dersini almış olmaktır. Yapılan görüşmelerde katılımcıların müze kapsamında ele alınacak değer, beceri, yöntem ve teknikleri ifade edebilmesi için öncelikle bu kavramlara ilişkin bilgilerinin olması hedeflenmiştir. Bu kapsamda araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim gören 4. sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 1 ve 2'de verilmiştir.

Tablo 1

Cinsiyete İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	n
Ziyaret Öncesinde (Görüş Formu)	
Kız	18
Erkek	26
	44
Ziyaret Sonrasında (Görüş Formu)	
Kız	10
Erkek	17
	27
Ziyaret Sonrasında (Görüşme)	
Kız	9
	17

Erkek

8

Tablo 1’de çalışma grubuna ilişkin bilgiler ziyaret öncesinde bir, ziyaret sonrasında ise iki olmak üzere üç farklı şekilde verilmiştir. Ziyaret öncesinde 18’i Kız, 26’sı Erkek olmak üzere 44; ziyaret sonrasında ise müze ziyaretine katılan 10’u Kız, 17’si Erkek olmak üzere 27; son olarak müze ziyaretine katılanlar arasından gönüllü olarak seçilen 9’u Kız 8’i Erkek 17 katılımcı ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2

Katılımcıların Müze, Araştırma Ortamı’na Gitme ve Müze Karta Sahip Olma Durumları

Son 1 yıl içerisinde müzeye gittiniz mi?	n
Evet	22
Hayır	22
Müze kartınız var mı?	
Evet	6
Hayır	38
Kayseri Lisesi Millî Mücadele Müzesine daha önce gittiniz mi?	
Evet	2
Hayır	42
Toplam	44

Son bir yıl içerisinde öğretmen adaylarının müze ve örenyerlerine gitme durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 2’de verilmiştir. Bu bilgilere göre son 1 yılda 44 öğretmen adayının 22’si müze ve ören yerlerine giderken diğer 22’si ise bu süre zarfı içinde müze ve örenyerlerine gitmemiştir. Katılımcıların branşı dikkate alındığında sıklıkla müze ve örenyerlerini ziyaret etmesi beklenmektedir.

Yine Tablo 2’ye göre çalışma grubunun yalnızca 6’sı Müze Kartı’na sahip iken 38’inin Müze Kartı bulunmamaktadır. Kayseri’de müze kartı satış noktasının olmaması (geçici kart hariç), müze karta sahip olma durumunu etkileyebileceği varsayımına karşın, Kayseri’deki birçok müze ve ören yerlerine girişte geçerli olması, Müze Kart’a en yakın satış noktasının Kapadokya’da olması ve öğrencilerin birçoğunun farklı illerden geldikleri göz önünde bulundurulursa 44 katılımcıdan yalnız 6’sının Müze Kart’a sahip olması çalışma grubu için yetersiz bir durum olarak ifade edilebilir. Son olarak katılımcıların yalnızca 2’si daha önce Millî Mücadele Müzesi’ne giderken, 42’si daha önce Millî Mücadele Müzesi’ne gitmemiştir. Çalışma grubunun daha önce bu müzeye gitmemelerinin nedeni ise müzenin Mayıs 2016’da ziyarete açılması, bu çalışma kapsamında ise ziyaretin Kasım 2016’da gerçekleştirilmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırma Ortamı

Araştırmada incelemede bulunulan müze, ayrıca bir tarihi mekân özelliği de gösteren, ülkemiz müzelerine 2016 yılında katılan, Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile Kayseri Büyükşehir Belediyesi arasında yapılan protokol ile ziyarete açılan Kayseri Lisesi Millî Mücadele Müzesi'dir¹. 1903-1916 yılları arasında II. Abdülhamit döneminde inşa edilen, halk arasında Taş Mektep olarak da bilinen, Kayseri Lisesi/Sultanisi günümüze kadar asli görevini yerine getirerek 02.05.2016 tarihinde müze haline getirilmiştir. Müze yapısının tarihi önemi başta Kurtuluş Savaşı'nda şehit düşen öğrencilerinden ve birçok devlet adamı, şair, sanatçı ve bilim adamını yetiştirmesinden kaynaklanmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada elde edilen verilerin toplanmasında nitel veri toplama araçlarından biri olan görüşme ile görüş formu kullanılmıştır. Görüş formu, çalışmanın iki aşamasında kullanılmıştır. İlk aşamada öğretmen adaylarının konuyla ilgili mevcut algıları ve görüşlerini tespit etmek, ikinci aşamada ise müzede gerçekleştirilen inceleme sonrası tüm katılımcıların müze gezisi ile ilgili görüş ve düşüncelerini almak amacıyla kullanılmıştır. Görüşme formundan ise müze gezisine katılan katılımcılardan daha ayrıntılı bilgiler elde etmek amacıyla odak grup görüşmelerinde yararlanılmıştır. Odak grup görüşmeleri 3-4 kişilik gruplarla gerçekleştirilmiştir. Müze öncesinde öğretmen adaylarının müzelerde değerler öğretimine ilişkin mevcut algı ve görüşlerini tespit etmek için 3, müze gezisi süresince öğretmen adaylarının müzelerde değer ve beceri kazanımına ilişkin 3; son olarak odak grup görüşmelerinde ise müzede gerçekleştirilen etkinliklere ve müzede değerlere ilişkin 9 soru yöneltilmiştir. Çalışmada inandırıcılığı sağlamak amacıyla farklı veri toplama araçlarından yararlanılmış, görüş ve görüşme formu soruları bir alan uzmanı tarafından incelenmesi sağlanmış ve bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Müze ziyareti süresince öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen 6 etkinliğe ilişkin bilgiler şöyledir:

- Mekânı Tanıyoruz: Öğretmen adaylarından müze bahçesinde toplanarak mekânın her cephesini dolaşarak yapının fiziksel ve sosyo-kültürel özellikleri ile içeriği hakkında

¹ Müze hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.millimucadelemuzesi.com/>

tahminde bulunmaları istenmekte ve mekâna ilişkin tartışmalarla müze hakkında bilgi verilmektedir.

- Elim, Kulağım Sende: Anlat!: Öğretmen adaylarının ikiye bölünmüş gruplar halinde birinin gözlerinin kapalı, diğerinin ise açık bir şekilde birbirlerinin koluna girerek, gözü açık olan kişinin, gözü kapalı olan arkadaşına müzeyi gezdirerek anlatmasının istendiği bir etkinliktir.
- Drama: Bu etkinlikte 24 Temmuz 1921 tarihinde TBMM’de gündeme gelen meclisin Kayseri’ye taşınması üzerine tartışmalar ve ondan sonraki müzede canlandırılması etkinliğidir.
- Obje Bulma ve Yerleştirme: Bir etkinlik yaprağında müzede sergilenen bazı objelere yer verilmiştir. Öğretmen adayları bu objeleri müze içerisinde bularak yine çalışma yaprağında yer alan müze krokisi üzerinde belirttikleri etkinliktir.
- Fotoğraf Karesi: Öğretmen adaylarından müzedeki milli mücadele dönemi fotoğraflarından birini seçerek fotoğraf içinde yer alan bir karakteri kendi yerine koyarak seçtikleri karakterin duygu ve düşüncelerini birkaç dakikalığına anlattıkları etkinliktir.
- Gazete Haberi: Öğretmen adaylarından 1921 yılında Kayseri’de bir gazeteci olduklarını ve müzede yer alan herhangi bir milli mücadele fotoğrafını kendilerinin çektiklerini hayal etmeleri istenir. Daha sonra o fotoğrafa ilişkin günlük bir gazetede yayınlanmak üzere bir haber yazmalarının istendiği etkinliktir.

Verilerin Analizi

Çalışmada kullanılan görüş ve görüşme formlarından elde edilen veriler Nvivo 11 programında yazıya aktarılarak nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür (Özdemir, 2010: 336). Betimsel analiz sonucunda oluşan kategoriler frekans (f) değerleri ile doğrudan alıntılarla birlikte yorumlanarak verilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde veri toplama araçlarından elde edilen bulgular 3 aşamada verilmiştir. Birinci aşamada öğretmen adaylarının müze gezisi öncesi mevcut algı ve görüşleri, ikinci aşamada müze gezisi sonrası öğretmen adaylarının müzede gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin görüş ve düşünceleri, son aşamada ise odak grup görüşmeleri yoluyla elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular tablolar halinde frekans (f) değerleriyle ve doğrudan alıntılarla birlikte verilmiştir.

Katılımcıların Müze/Tarihi Mekân Ziyareti Öncesi Sosyal Bilgilerde Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri

Araştırmanın veri toplama sürecinin ilk aşamasında 18'i Kız 26'sı Erkek toplamda 44 katılımcının sosyal bilgilerde öğretilmesi gerektiğini düşündükleri başlıca değerlere, değerler eğitimi kapsamında kullanabilecekleri öğretim yöntem-tekniklere ve son olarak tarihi mekânlarda nasıl bir değer öğretimi gerçekleştirilebileceğine ilişkin düşüncelerinin yer aldığı bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3

Sosyal Bilgilerde Kazandırılması Düşünülen Temel Değerler

Öğretilmesi düşünülen temel değerler	f	Öğretilmesi düşünülen temel değerler	f
Vatanseverlik	32	Yardımseverlik	3
Dürüstlük	15	Özgürlük	3
Saygı	12	Bağımsızlık	3
Sorumluluk	10	Demokratik olma	3
Adil olma	9	Duyarlılık	2
Sevgi	8	Temizlik	2
Çalışkanlık	6	Merhametli olma	2
Hoşgörü	5	Aile birliğine önem verme	1
Dayanışma	5	Barışçıl	1
Ahlaklı olma	5		
	Toplam		128

Tablo 3'te belirtildiği üzere katılımcıların önemli bir kısmı sosyal bilgilerde kazandırılması gereken başlıca değerleri vatanseverlik, dürüstlük, saygı, sorumluluk, adil olma ve sevgi değerleri olarak ifade etmişlerdir. Vatanseverlik (f: 32) değerinin öğretilmesi gereken değerlerin başında yer almasının nedeni ise Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın (SBDÖP) içeriğinden ve çalışmanın 15 Temmuz darbe teşebbüsünden birkaç ay sonra 2016-2017 akademik yılı güz döneminde yapılmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 4

Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi Kapsamında Hangi Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanılabileceğine İlişkin Bulgular

Kullanılabilecek Yöntem ve Teknikler	f	Kullanılabilecek Yöntem ve Teknikler	f
Örnek Olay	20	Gösteri	2
Gezi-Gözlem	18	Rol Oynama	2
Drama	9	Altı Şapka Tekniği	1
Edebi Ürünler (Hikâye, Anı vb.)	4	Model Olma	1
İstasyon Tekniği	4	Problem Çözme	1
Proje	3	Röportaj	1
Tiyatro	3	Soru-Cevap	1
Grup Çalışması	3	Tartışma	1
Empati	3	Telkin	1
		Toplam	78

Tablo 4'e göre sosyal bilgiler dersinde değerler öğretimi kapsamında kullanılabilecek öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin öğretmen adaylarının 20'si Örnek Olay, 18'i Gezi-Gözlem ve 9'unun ise Drama tekniğinin kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 44 katılımcının 78 görüş belirtmesi öğretmen adaylarının değerler öğretimi kapsamında kullanılabilecek öğretim yöntem ve tekniklerini yeterince bilmediklerini göstermektedir.

Tablo 5

Müze ve Tarihi Mekânlarda Nasıl Bir Değer Eğitimi Gerçekleştirilebileceğine İlişkin Bulgular

Nasıl gerçekleştirilebilir?	f
Müze ve tarihi mekânları bir rehber eşliğinde gezdirerek	24
Geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısı kurmasını sağlayarak	6
Drama yaptırılarak	3
Empati yapmalarını sağlayarak	2
Sinevizyon gösterimi yaptırılarak	1
Tartışma ortamı oluşturarak	1
Bilmiyorum	13
Toplam	50

Ziyaret öncesi katılımcılara yöneltilen son soru ise müze ve tarihi mekânlarda nasıl bir değerler eğitimi gerçekleştirilebileceğine ilişkin sorudur. Bu kapsamda öğretmen adayları müze ve tarihi mekânlarda değer eğitiminin müze ve tarihi mekânları bir rehber eşliğinde gezdirmek (f: 24) ve Geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısı kurmasını sağlamasını sağlayarak (f: 6) yapılabileceğini ifade etmişlerdir. Tablo 5'e göre öğretmen adaylarının önemli bir çoğunluğu müze ve tarihi mekânlarda yapılabilecek bir değer eğitimi uygulamasının daha çok klasik bir müze gezisini kapsayacağını düşünmektedirler.

Öğretmen Adaylarının Müze/Tarihi Mekân Ziyareti Sonrası Görüş ve Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci aşamasında, müze ziyaretine katılan 27 öğretmen adayının ziyaret sonrasında müzede gerçekleştirilen etkinliklere ve bu etkinliklerde yer verilen değer ve becerilere ilişkin görüşlerini almak amacıyla kullanılan görüş formundan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 6

Müzede Etkinliklerde Yer Verildiği Düşünülen Değerler

Yer verildiği düşünülen değerler	f	Yer verildiği düşünülen değerler	f
Vatanseverlik	19	Estetik	3
Dayanışma	14	Duyarlılık	3
Sorumluluk	13	Hoşgörü	2
Saygı	9	Dürüstlük	2
Yardımselik	8	Sevgi	2
Bağımsızlık	8	Barış	2
Özgürlük	7	Tarihi eserleri koruma	1
Çalışkanlık	4	Temizlik	1
Bilimsellik	4	Aile birliğine önem verme	1
	Toplam		103

Tablo 6’da görüldüğü üzere öğretmen adaylarının müzede gerçekleştirilen etkinliklerde yer verildiğini düşündükleri değerlerin sırasıyla vatanseverlik, dayanışma, sorumluluk, saygı, yardımselik, bağımsızlık ve özgürlük olduğu görülmektedir. Vatanseverlik değerinin öğretmen adaylarınca daha çok ifade edilmesinin nedeni ise müzenin millî mücadele temasına sahip olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 7

Müzede Etkinliklerde Yer Verildiği Düşünülen Beceriler

Yer Verildiği Düşünülen Beceriler	f	Yer Verildiği Düşünülen Beceriler	f
Tarihsel empati	15	Araştırma	7
Gözlem	14	Değişim ve sürekliliği algılama	4
Mekânı algılama	13	Eleştirel düşünme	4
Zaman ve kronolojiyi algılama	12	Problem çözme	4
Sosyal katılım	11	Girişimcilik	4
İletişim	10	Karar verme	2
Yaratıcı düşünme	10	Bilgi teknolojilerini kullanma	2
Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma	7	Araştırma	7
	Toplam		119

Yukarıda yer alan Tablo 7’de ise öğretmen adaylarının müze etkinliklerinde yer verildiğini düşündükleri beceriler sıralanmıştır. Buna göre katılımcılara göre etkinliklerde yer verilen beceriler sırasıyla tarihsel empati, mekân algılama, gözlem, zaman ve kronolojiyi algılama, sosyal katılım, iletişim, yaratıcı düşünme ve Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile araştırma becerileridir. Çalışma grubunun müze incelemesi sonrasında etkinliklerde yer verildiğini düşündükleri becerilerin başında tarihsel empati (f: 15) gelmektedir. Bu durumun öğretmen adaylarının müzedeki görseller, yapılan canlandırma ve drama etkinlikleriyle o dönemde yaşayan kişilerle duygudaşlık kurabilmelerine olanak sağlanmasından kaynaklı olduğu söylenebilir.

Tablo 8

En Beğenilen Müze Etkinlikleri

En beğenilen müze etkinlikleri	f
Drama	16
Obje Bulma ve Yerleştirme	14
Elim, Kulağım Sende: Anlat!	7
Canlandırma	7
Gazete Haberi	1
Toplam	45

Tablo 8’de ise müze ziyaretine katılan öğretmen adaylarının müze eğitimi süresince en beğendikleri etkinliklere ilişkin ifadelerine bakıldığında öğretmen adaylarının en fazla beğendikleri etkinlikler müzede yapılan drama (f: 16) ve obje bulma ve yerleştirme (f: 14) etkinliğidir. Katılımcıların beğendikleri etkinliklere ilişkin düşünceleri çalışmanın üçüncü veri toplama süreci olan odak grup görüşmelerine ilişkin bulgularda yer almaktadır.

Odak Grup Görüşmelerine İlişkin Bulgular

Çalışmanın veri toplama sürecinin son aşamasında müze ziyaretine katılan 9’u Kız 8’i Erkek toplamda 17 öğretmen adayıyla odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Görüşmede katılımcılara yöneltilen ilk soru “Öğrenim hayatınız boyunca bir ders kapsamında müze/tarihi mekân ziyaretinde buldunuz mu?” sorusudur. Bu soruya ilişkin elde edilen bulgular Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9

Katılımcıların Öğrenim Yaşantılarında Müze ve Tarihi Mekânlarda Ders Yapma Durumları

Daha önce müze ve tarihi mekânlarda ders yapma durumları	f
---	----------

Evet	11
Hayır	6
Toplam	17

Tablo 9'a göre 17 öğretmen adayının 11'i daha önceki öğrenim yaşantısında müze ziyaretleri gerçekleştirmişken diğer 6'sı ise gerçekleştirilmemiştir. Bu duruma ilişkin bazı katılımcı görüşleri şöyledir: Daha önce müzede ders yaptıklarını ifade eden Hüseyin "Müze gezisi yapmıştık ama bu tarz bir gezi hiç yapmamıştık. Atatürk evi olsun Arkeoloji müzesi olsun ilkokulda hocamız bizi götürmüştü, müzeye giriyorduk öğretmen tanıtıyordu bunlar şurdan gelmiş şöyle gelmiş diye. Bakın diyordu biz bakıyorduk geçiyorduk." şeklinde yaptıkları müze ziyareti sürecini ifade etmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen ikinci soru ise "Müze ziyareti öncesinde değerler öğretiminde tarihi mekânların ve müzelerin kullanılabileceğini düşünüyormuydunuz?" sorusudur. Bu soruya öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Katılımcıların Daha Önce Müzelerde Değerler Öğretimi Yapılabileceğine Dair İnançları

Daha önce müzelerde değerler öğretimi yapılabiliğine yönelik inançlar	f
Evet	2
Hayır	12
Kısmen	3
Toplam	17

Tablo 10'a göre katılımcıların önemli bir kısmı gerçekleştirilen bu ziyaret öncesinde müze ve tarihi mekanlarda ziyaret yapılabileceğini düşünmedikleri görülmektedir. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri şöyledir: Serpil, "Benim düşüncem evet öğrenciler toplanır işte birlikte bir etkinlik çerçevesinde gezdirilir tanıtılır oralar şeklinde düşünüyordum ama bu şekilde derse adapte edilip öğrencilere farklı değerlerin verildiği bu kapsamda bir etkinlik olacağı aklıma gelmemişti"; Hüseyin ise "Sadece vatanseverlik değeri kazandırılabilir daha ne kazandırılabilir ki diye düşünüyordum. Bu dersten sonra değişti." derken Mansur ise "Evet, düşünüyordum ancak bu kadar verimli olacağını sanmıyordum." demiştir. Arzu da "Daha önce hiç aklıma gelmemişti sadece müzeye gidip oradaki malzemeleri görüp ayrılacağımız sanıyordum." demiştir.

Görüşmede yer alan bir diğer soru ise “Müzedeki hangi değerlerin hangi etkinliklerle verildiğini düşünüyorsunuz? Açıklayınız?” şeklindedir. Bu soruya verilen yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Katılımcıların Hangi Etkinlikte Hangi Değerleri Gözlemlediklerine İlişkin Bulgular

Değerler	Etkinliklerde Değerler (f)							Toplam
	Drama	Fotoğraf Karesi	Gazete Haberi	Elim, Kulağım Sende, Anlat!	Mekânı Tanıyoruz	Objeye Bulma ve Yerleştirme	Genel Ziyaret Süreci	
Adil olma	1		1				2	4
Aile birliğine önem verme		1					1	2
Bağımsızlık	5	4	3				3	15
Barış			1				1	2
Bilimsellik			3			2		5
Çalışkanlık		1				5	1	7
Dayanışma		4		7		6	1	18
Duyarlılık		1	1	1	1			4
Dürüstlük				4			1	5
Estetik	1				1	1		3
Güven				1				1
Hoşgörü							2	2
Özgürlük	2						2	4
Sağlıklı olmaya önem verme				1				1
Saygı	1						2	3
Sevgi	1						1	2
Sorumluluk	2	2	2	5		1	2	14
Vatanseverlik	9	4	1				3	17
Yardımsızlık		1	1	2			1	5
Toplam	22	18	13	21	2	15	23	114

Tablo 11’e göre öğretmen adaylarının müzede gerçekleştirilen etkinliklerde en fazla sırasıyla dayanışma (f: 18), vatanseverlik (f: 17), bağımsızlık (f: 15) ve sorumluluk (f: 15) değerlerini gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Yine tablodan hareketle en fazla değer içeren etkinlikler Drama (f: 22), Elim, Kulağım Sende, Anlat! (f: 21) ve Fotoğraf Karesi (f: 18) etkinlikleridir. Bu etkinliklere ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Fatma Fotoğraf Karesi etkinliği ile ilgili olarak “Yaptığımız bir dakikalık canlandırmalarda tüm sınıf vatan uğruna birçok şeyi göze alabilecek bir etkinlik seçmişti orda vatanseverlik ve

bağımsızlık değerlerini kazandım. Onun haricinde fotoğraflarda kurtuluş savaşında insanların herşeylerini ortaya koyarak dayanışma göstererek o savaşı kazandıklarını gördük.” demiştir. Hüseyin de etkinliklere ilişkin;

“Sağlıklı olmaya önem verme dışında hemen hemen bütün değerler vardı ağırlıklı olarak ilk girişte gözü kapalı etkinlikte arkadaşımı gerçek bir kör olarak düşündüm ve yardım ettiğimi ve ona anlatmak için bir sorumluluk duydum. Ona yalan söylemeyerek müzede olanları söyledim dürüst davrandığımı söyleyebilirim. Obje bulmada ise arkadaşlarımızla dayanışma içinde olduk birlikte aradık, çalıştık bulmak için.” şeklinde etkinliklerdeki değerleri ifade etmiştir.

Görüşmede yer alan bir diğer soru ise “Müzede en beğendiğiniz etkinlikler hangileridir? Neden?” sorusudur. Buna ilişkin elde edilen bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Katılımcıların Müze Ziyareti Süresince Beğendikleri Etkinlikler

Müzede beğenilen etkinlikler	f
Obje Bulma ve Yerleştirme	7
Drama	6
Elim, Kulağım Sende Anlat!	6
Fotoğraf Karesi	4
Gazete Haberi	2
Mekânı İnceliyoruz!	1
Toplam	26

Tablo 12’de belirtildiği üzere öğretmen adaylarının müze ziyareti süresince en beğendikleri etkinliklerin başında Obje bulma ve yerleştirme, Drama ve Elim, kulağım sende anlat! etkinlikleri gelmektedir. Bu bulgular çalışmanın ikinci veri toplama aşamasında 27 öğretmen adayının da (bkz. Tablo 8) en beğendikleri etkinliklerin başında gelmektedir. Bu açıdan gerek görüş formu gerek görüşmelerden elde edilen bulgular kendi içerisinde tutarlık göstermektedir. Beğenilen etkinliklere ilişkin katılımcı görüşlerinden bazıları şöyledir:

Obje Bulma ve yerleştirme etkinliğine ilişkin Serpil “Obje bulma en beğendiğim etkinlikler arasında. Orada öğrenci daha çok işin içerisine giriyor hırs yapıyor ya da bulurken öğreniyor. Dikkat olan şeylere karşı daha hevesim olduğu için o etkinliği daha çok sevdim.” ; Mehmet ise “Binanın krokisinin olduğu etkinlikte resimler binanın hangi odasında olan etkinliği çok beğendim.” demiştir.

Drama etkinliğine ilişkin Mansur “Drama etkinliği benim için çok farklıydı. Meclisin Kayseri’ye taşınması kısmı çok güzeldi.” demiş, Murat-2 ise “Ben yüzbaşı Tefvik’i oynadığım için onu beğenmişim. Öğrenciler geleceklelerini bir kenara bırakıp cepheye gidiyorlar vatan için bu yüzden bu etkinlik çok etkileyiciydi.” demiştir.

Elim, kulağım sende anlat etkinliğine ilişkin Hüseyin “En çok beğendiğim etkinlik gözümüz kapalı şekilde arkadaşımızı gezdirdiğimiz etkinlikti, normalde obje ararken her ne kadar dikkatli olsak da arkadaşımızı gezdirirken daha dikkatli olduk daha önce dediğim gibi bir sorumluluk hissettik.” demiştir.

Odak grup görüşmelerinde öğretmen adaylarına yöneltilen bir diğer soru da “Yapılan müze ziyareti süresince neler hissettiniz?” sorusudur. Bu sorudan elde edilen bulgular Tablo 13’te yer almaktadır.

Tablo 13

Katılımcıların Müze Ziyareti Süresince Hissettikleri Duygular

Müzedede hissedilen duygular	f
Tarihsel empati	13
Merak	5
Gurur duyma	4
Üzüntü/Hüzün	4
Vatan sevgisi	2
Heyecan	2
Minnettarlık	1
Mutluluk	1
Toplam	32

Müze ziyareti süresince katılımcıların içinde oldukları duygular incelendiğinde öğretmen adaylarının en fazla Tarihsel empati (f: 13) kurdukları belirlenmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında müzenin içeriğinin etkili olmasının yanı sıra drama etkinliklerinin etkili olduğu söylenebilir. Tarihsel empati dışında katılımcılar ziyaret süresince merak, gurur, üzüntü, vatan sevgisi, heyecan, minnettarlık ve mutluluk duygusu gibi birden fazla duygu içerisine girdiklerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ziyaret süresinde içinde oldukları duygusal durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

Mustafa, “Başta çok isteksiz olarak geldik ancak geldiğimizde daha içeri girmeden yaptığımız açıklamalar olsun sorduğunuz sorular olsun bizde merak uyandırdı. Daha sonra içeri girdik gözümüzü kapattık yanımızdaki diğer arkadaşımız bize anlattı bu da bizde merak

uyandırdı çok kalıcı oldu.”; Hüseyin, “Özellikle binanın tarihi olması, o okulda bizden daha küçük yaştaki çocukların gidip şehit olmasını düşündüğümüz zaman ilk girişte hem gurur hem de üzüntü vardı...”; Fatma, “Orada hissettiklerimiz bence kelimeye dökülebilecek tarzda hisler değil, sonuçta orda bizim ecdadımızın ne zorluklar içerisinde nelere göğüs gerdiğini nasıl bir zafer kazandığını, bir mücadeleye girdiğini gördük. Bu tabi en başta insana gurur veriyor, insan seviniyor böyle güzel bir tarihi olduğu ve başarılarla dolu bir tarihi olduğu için, her şeyden önce sevgi, saygı ve hoşgörünün de içerisinde yer alan bir tarihimiz olduğu için, mutlu oluyor güzel şeyler hissediyor.”; Murat-2 ise “O zamanlara gittik sanki daha sonra içeri girince savaş aletler vs. ve bilgileri görünce empati yaptık. Zamanın şartlarını göz önüne alıp bugün neler yapabiliriz düşündük vatana bir şeyler yapma ihtiyacı arttı. Hem gurur duydum hem de çok üzüldüm.” demiştir.

Görüşmelerde yer alan bir başka soru ise “Yapılan müze etkinlikleri müzelere bakış açınızda herhangi bir değişiklik meydana getirdi mi? Nasıl?” sorusudur. Tablo 14’te bu soruya ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 14

Katılımcıların Müze Ziyareti Sonrasında Müzelere İlişkin Bakış Açıları

Müzelere bakış açısı	n
Değişti – Olumlu	15
Değişmedi	2
Toplam	17

Tablo 14’e göre gerçekleştirilen müze ziyareti sonrasında öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun müzelere bakış açılarının olumlu yönde değiştiği görülmektedir. Bu değişime ilişkin Serpil, “Öncesinde müze gezilerinde öğrencilerin görerek dinleyerek bir kalıcı öğrenme sağlayacağını düşünüyordum. Ama biz müzeye gittiğimizde siz direkt bilgi vermediniz sorular ve etkinlikler yoluyla oranın havasını teneffüs ettik. Bilgileri biz kendimiz bulduk aldık, kendimiz gördük kendimiz öğrendik, dokunduk... ..o yüzden önemli bir değişme oldu kendimde.” demiştir. Hüseyin ise “Öncesinde toplu halde yapılacak bir müze gezisinin çok faydalı olacağını düşünmüyordum ne öğrenilebilir ki toplu olarak gidilerek diyordum ancak 3-5 kişi ile olur diyordum. Ancak 25-30 kişi ile de yine de baya şey öğrenilebiliyormuş öğrenmiş oldum.” demiştir. Zeynep’te “Uygulamalı olarak değer beceri nasıl verilir bunları öğrendim. Normalde gezip gelirken bu etkinlikle müzede neler yapılacağını öğrenmiş olduk bu şekilde ilk kez müzede ders yaptık.” demiştir.

Mehmet ise “Bu müzeye sabah 10 da girdik öğlen 13’de çıktık burada samimi olarak dile getirebilirim ki zaman nasıl geçti anlamadık. Benim şu ana kadar bir en iyi öğrendiğim etkinlikti diyebilirim. Keşke bunları 1.sınıftan itibaren yapmış olsaydık.” demiştir. Mustafa da “Biz içeri girdikten sonra bir grup daha içeri girdi ve bazı tanıtımlar yaptırdı ve geziyi bitirdi. Biz onlardan farklı olarak birçok etkinlik yaptık. Müze eğitiminde bence burada düz anlatım ve yaparak yaşayarak yapılanın ne kadar farklı olduğunu gördük...” şeklinde kendinde yaşanan değişimi ifade etmiştir.

Görüşme formunda yer alan diğer bir soru da “Meslek hayatınızda müzelerden yararlanmayı düşünüyorsunuz musunuz?” şeklindedir. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 15’te yer almaktadır.

Tablo 15

Katılımcıların Mesleki Yaşamlarında Müzelerden Yararlanma İstekleri

Müzelerden derslerde yararlanma isteği	f
Evet	16
Kısmen	1
Toplam	17

Tablo 15’e göre 17 katılımcıdan 16’sı mesleki yaşamlarında müze ve tarihi mekanlardan yararlanmayı düşündüklerini ifade etmiştir. Buna ilişkin Yasemin “Yararlanacağım, öncelikle konuya paralel olarak kullanmak gerekir imkân dâhilinde. Konunun ilerleyişine göre her konuda götürebilirim.”; Mehmet ise “Ben gördüğümü unutmuyorum... ..Derse katılımı artıracığı gibi eğitime de katkısı olacağını düşünüyorum. Bu yüzden götürmeyi düşünüyorum.”; Mustafa da “...Burada müzede değer eğitimi nasıl verilir öğrenmiş olduk. Öğretmen olduğumuzda öğrencilerimize bizde bu sayede yaparak yaşayarak öğretmiş olacağız. Derse ilgi çekme noktasında yararlı oldu normalde gelmiyorduk ancak bu kadar eğlenceli ve verimli olacağını tahmin etmiyorduk.” şeklinde meslek yaşamlarında müze ve tarihi mekânlardan yararlanmak istediklerini ifade etmişlerdir. Buna karşın Mansur ise “Atandığımız yere göre değişir o yörede hangi koşullar var ona göre hareket ederiz.” demiştir.

Görüşmelerde katılımcılara yöneltilen bir diğer soru ise “Sizce her müze ve tarihi mekânda değer öğretimi gerçekleştirilebilir mi?” sorusudur. Bu soruya ilişkin öğretmen adaylarından edinilen bulgular Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16

Katılımcıların Her Müze Ve Tarihi Mekânda Değer Öğretimi Gerçekleştirilebilirliğine İlişkin Düşünceleri

Her müze ve tarihi mekânda değer öğretimi	f
Evet	14
Hayır	3
Toplam	17

Yukarıda yer alan tabloda görüldüğü üzere müze ziyaretine katılan 17 öğretmen adayının 14'ü her müze ve tarihi mekânda değer öğretimi gerçekleştirilebileceğini düşünmektedir. Daha önce verilen Tablo 10'da öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun (n: 12) ziyaret öncesinde müze ve tarihi mekanlarda değer öğretimi gerçekleştirilebileceğini düşünmedikleri dikkate alındığında elde edilen bu bulgu önem kazanmaktadır. Bu bulgulara ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir. Bu konuda Serpil "Her şehirde bir Atatürk Müzesi/Evi var en azından o bile Atatürk dönemi konuları anlatılırken oralara götürülebilir."; Murat-2 ise "Her müzede yapamayız ama çoğu müzede yapabiliriz." demiştir.

Görüşmede yer alan son soru ise "Müzede yapılan etkinlikler ile müzede yapılabilecek değer ve beceri öğretimi kapsamında bir yeterlilik kazandığınızı düşünüyor musunuz?" şeklindedir. Buna ilişkin katılımcılardan elde edilen bulgular Tablo 17'de belirtilmiştir.

Tablo 17

Katılımcıların Müze Ziyareti Sonrası Müzede Değer Ve Beceri Öğretimine İlişkin Öz-Yeterlilikleri

Yeterlilikler	f
Yeterli	17
Yetersiz	-
Toplam	17

Tablo 17'de de belirtildiği üzere gerçekleştirilen müze ziyareti sonrası öğretmen adaylarının tamamı müzelerde gerçekleştirilecek değer ve beceri odaklı müze eğitimleri için yeterlik kazandıklarını ifade etmişlerdir.

Konuya ilişkin Hüseyin "En azından bize bir örnek oldunuz yol açtınız belki çalışma kağıtlarını sizin kadar düzenli ve güzel hazırlayamayabiliriz ama birkaç denemeden sonra bizde artık güzel çalışma kağıtları hazırlayabilir ve süreyi daha iyi kullanabiliriz. Belki eklemeler yapıp daha değişik etkinlikler hazırlayabiliriz. En azından bu bizim için bir model oldu." demiştir. Merve de "Evet bir yeterlilik kazandım drama dâhil hepsi yapılabilir küçük yaş gruplarında özgüven aşılanmış olur." demiştir.

Sonuç

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazandırılmasına ilişkin düşünce ve deneyimlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada bulgulardan hareketle sonuçlar üç kategoride sırayla verilmiştir. Bu doğrultuda ziyaret öncesi görüş formundan, ziyaret sonrası görüş formundan ve son olarak ziyaret sonrası odak grup görüşmesinden elde edilen sonuçlar şeklinde sırayla verilmiş ve alanyazın ile karşılaştırılmıştır.

Ziyaret öncesi görüş formundan elde edilen sonuçlara göre öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde verilmesi gerektiğini düşündüğü temel değerlerin başında vatanseverlik, dürüstlük, saygı, sorumluluk ve adil olma değerlerinin geldiği tespit edilmiştir. Vatanseverlik değerinin katılımcılar tarafından daha çok ifade edilmesinin nedeni ise 15 Temmuz darbe girişiminin olduğu ifade edilebilir. Acun, Yücel, Önder ve Tarman (2013) da öğretmen ve veliler ile yaptıkları çalışmada öğretmenlerin en önemli gördükleri değerlerin sırasıyla vatanseverlik, sorumluluk ve adil olma; velilerin ise en önemli gördükleri değerlerin dürüstlük, çalışkanlık ve saygı olduğunu tespit etmişlerdir. Balcı ve Yanpar Yelken (2014) de sınıf öğretmenleriyle yaptıkları çalışmada öğretmenlerin en önemli gördükleri değerleri sırasıyla adil olma, barış, dürüstlük ve saygı olarak tespit etmişlerdir. Çelikkaya ve Filoğlu (2014) da sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapmış oldukları çalışmada öğretmenlerin öğrencilere öncelikli olarak kazandırılması gerektiğini düşündükleri değerlerin başında saygı, duyarlılık, sorumluluk ve vatanseverlik geldiğini tespit etmiştir. Farklı çalışma gruplarıyla yapılan çalışmalar araştırmamızda elde edilen bulgular önemli oranda benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Çalışmadan elde edilen bir diğer sonuç ise öğretmen adaylarının değer eğitiminde örnek olay, gezi-gözlem, drama ve edebi ürünler gibi yöntem ve teknikleri kullanabileceklerini düşündükleridir. Yiğittir ve Öcal (2011) tarih öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri çalışmada öğretmenlerin değer eğitiminde telkin, örnek olay ve edebi ürünler, belgesel/film, müze ve tarihi mekânları kullandıklarını tespit etmiştir.

Öğretmen adaylarının müze ve tarihi mekânlarda değer eğitiminin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin bilgilerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Nitekim öğretmen adayları müze ve tarihi mekânlarda rehber anlatımının değerlerin kazandırılmasında yeterli olacağını düşündükleri belirlenmiştir. Öner, Uyar ve Öner'in (2019) müze uzmanlarıyla yaptıkları çalışmada müzelere gerçekleştirilen okul/sınıf ziyaretlerinin çoğunlukla düz anlatıma

dayalı sıradan bir müze gezisinden ibaret olduğuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Aktekin (2008) de müze uzmanlarıyla gerçekleştirdiği çalışmada katılımcıların tamamının mevcut müzelere yapılan okul ziyaretlerinin etkili ve verimli olmadığını ve öğrencilerin bu ziyaretlerden hiç bir şey öğrenmediklerini düşündüklerini tespit etmiştir. Bu çalışmalardan hareketle müze eğitiminde hizmet öncesi eğitimlerin önemli olduğu ve bu doğrultuda çalışmanın amacına ulaştığı ifade edilebilir.

Ziyaret sonrası elde edilen bulgulara göre yapılan etkinlik temelli müze ziyareti sonucu öğretmen adaylarının bu yolla başta vatanseverlik, dayanışma, sorumluluk, saygı, yardımseverlik, bağımsızlık, özgürlük olmak üzere çeşitli değerlerin kazandırılabilceğini düşündükleri belirlenmiştir. Taşdemir, Kuş ve Kartal (2012) eğitim fakültesi üçüncü sınıf sosyal bilgiler ve fen bilgisi öğretmen adaylarıyla müze ve bilim merkezinde gerçekleştirdikleri çalışmada katılımcıların başta estetik ve kültürel mirasa duyarlık olmak üzere vatanseverlik, bilimsellik ve dayanışma gibi değerleri kazandıklarını tespit etmiştir. Meydan ve Akkuş'ta (2014) sınıf öğretmen adaylarıyla müzelere ziyaret gerçekleştirmişler ve müze sonrasında katılımcılarla yaptıkları görüşmelerde öğretmen adaylarının tarihi ve kültürel değerlere ilişkin farkındalık oluşturduklarını tespit etmiştir. Üztemur, Dinç ve Acun (2019) da ortaokul öğrencileriyle müze ve tarihi mekânlarda yapmış oldukları çalışmaları sonucunda öğrencilerin tarihsel ve kültürel değerlerin önemini kavradıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmen adayları müze ziyareti ile tarihsel empati, gözlem, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, sosyal katılım, iletişim, yaratıcı düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ve araştırma gibi farklı becerilerin kazandırılabilceğini düşünmektedir. Avcı ve Öner (2015) de sosyal bilgiler öğretmenleriyle yaptıkları çalışmada bazı katılımcıların tarihi mekânlarda yapılan öğretimin öğrencilerin tarihsel empati, yaratıcı düşünme, gözlem ve problem çözme becerilerini kazanmasına yardımcı olacağını düşündükleri sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Öner (2015) de çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih konularında okul dışı öğretimden yararlanılmasının öğrencilerin tarihsel empati, gözlem, analitik düşünme gibi becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacağını düşündüklerini tespit etmiştir.

Öğretmen adayları müze ziyareti süresince gerçekleştirilen etkinlikler içerisinde en beğendikleri etkinliklerin başında Drama ve Obje bulma ve yerleştirme etkinliğini beğendiklerini ifade etmişlerdir. Başbuğ ve Adıgüzel (2019) ilkökul dördüncü sınıf

öğrencileriyle müzede gerçekleştirdikleri yaratıcı drama çalışmalarının öğretmenin anlatımına dayalı çalışmalara göre öğrenci başarılarında daha etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu durumun oluşmasında ise sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin sürece etkin olarak katılımını ve süreçte kalmasını kolaylaştırmasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

Ziyaret sonrası odak grup görüşmelerinden elde edilen sonuçlara göre öğretmen adaylarının tamamı öğrenim hayatları boyunca müze ve tarihi mekânlarda etkinlik temelli ziyaretler gerçekleştirmedikleri tespit edilmiştir. Sadık Yılmaz ve Avcı (2018) da çalışmasında tarih öğretiminde tarihi mekânlardan yeterince yararlanılmamasının bir sorun olduğunu ifade etmişlerdir. Böyle bir problemin oluşmasında ise gezi-gözlem etkinlikleri için süreçte yaşanan bürokratik engellerin önemli bir etken olarak nitelendirilebilir. Bu durumun aksine Öner (2015) çalışmasında yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun derslerinde okul dışı etkinliklerden faydalandığını tespit etmiştir. Ancak bu noktada öğretmenlerin okul dışı etkinliklerden “nasıl” yararlandıkları önemli hale gelmektedir. Nitekim Aktekin (2008) ile Öner, Uyar ve Öner’in (2019) çalışmalarında müze uzmanlarının okul ziyaretlerinin etkinlik temelli geçmediğini, sıradan bir gezi şeklinde yapıldığını ifade ettikleri sonuçlarına ulaşmışlardır. Bu durumda müzelere gerçekleştirilen ziyaretlerin etkili ve verimli bir niteliğe sahip olmadığını göstermektedir.

Öğretmen adayları müze ziyareti öncesinde değer öğretimi kapsamında müze ve tarihi mekânların kullanılabileceğine dair bir düşünceye sahip olmadıkları ancak müze ziyareti sonrasında katılımcıların çoğunun her müze ve tarihi mekânın değerler öğretiminde kullanılabileceğini düşündükleri belirlenmiştir. Taşdemir, Kuş ve Kartal (2012), Meydan ve Akkuş (2014) ile Üztemur, Dinç ve Acun’un (2019) tarihi mekânlarda yapmış oldukları çalışmalar sonucunda da katılımcıların birtakım değerleri kazandıklarını ifade etmeleri bu mekânların değerler öğretimi kapsamında kullanılabileceğinin farkında olduklarının bir göstergesi sayılabilir.

Öğretmen adaylarının gerçekleştirilen müze ziyaretiyle müze ve tarihi mekânlara ilişkin bakış açılarında olumlu yönde bir değişim yaşandığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Akkuş ve Meydan’ın (2013) sınıf öğretmeni adaylarıyla tarihi ve coğrafi mekânlara yaptıkları ziyaretler sonucunda öğretmen adaylarının bu mekânlara yönelik bakış açılarında olumlu yönde değişimler yaşandığı sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada edinilen diğer bir sonuç ise öğretmen

adaylarının mesleki yaşamlarında müze ve tarihi mekânlarda dönemde en az bir defa faydalanmak istedikleri ve katılımcıların tamamının müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri temelli müze eğitimi gerçekleştirebilecek yeterliğe sahip oldukları tespit edilmiştir. Meydan ve Akkuş (2014) da çalışmasında müze ve tarihi mekân ziyaretleri sonucunda öğretmen adaylarının mesleğe adım attıklarında mümkün olduğunca bu tür ziyaretler gerçekleştirmek istediklerini ortaya koymuşlardır.

Katılımcıların müze ziyareti süresince en fazla Drama ve Objeye bulma ve yerleştirme etkinliklerini beğendikleri ve ziyaret süresince katılımcıların Tarihsel empati, Merak, Gurur, Üzüntü, Heyecan gibi farklı duygular içerisine girdikleri belirlenmiştir. Akkuş ve Meydan'ın (2013) çalışmasında da tarihi mekân ziyaretine katılan öğretmen adayları, yaşadıkları deneyimin etkileyici olduğunu ve tarihsel empatide bulduklarını tespit etmiştir.

Araştırma sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı kapsamında farklı öğretim alanlarını kapsayacak şekilde müze gezisi ve tarihi mekân incelemelerine yer verilebilir.
- Müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazandırılmasında her düzey öğretim kademesinde yapılabilecek etkinlikler hazırlanılarak öğretmenlerin yararına sunulabilir.
- Tarihi mekân ve müzelerin değer ve beceri kazandırılmasında kullanılması konusunda ortaokul ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerle uygulamaya dayalı araştırmalar desenlenebilir.

Kaynakça

- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A. ve Tarman, B. (2013). Değerler: Kim ne kadar değer veriyor?. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), s. 191-206.
- Akkuş, A. ve Meydan, A. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi ve coğrafi mekân uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), s. 14-30.

- Aktekin, S. (2008). Müze uzmanlarının okulların eğitim amaçlı müze ziyaretlerine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9(2), s. 103-111.
- Alkış, S. ve Oğuzoğlu, Y. (2005). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemini ve gerekliliğini arttıran etkenler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), s. 347-361.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihî mekânlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avcı-Akçalı, A. (2017). Sınıf dışı tarih öğretimi, *Türkiye’de Tarih Eğitimi Araştırmaları El Kitabı*, Ed. İsmail Hakkı Demircioğlu ve Ebru Demircioğlu, Ankara: Pegem Akademi.
- Avcı, C. ve Öner, G. (2015). Tarihi mekânlar ile sosyal bilgiler öğretimi: sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(USBES Özel Sayısı), s. 108-133.
- Ay, Y., Anagün, Ş. S. ve Demir, Z. M. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretiminde okul dışı öğrenme hakkındaki görüşleri. *Turkish Studies*, 10(15), s. 103-118.
- Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2014). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(1), s. 195-213.
- Bostan-Sarioğlu, A. ve Küçüközer, H. (2017). Fen bilgisi öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili görüşlerinin araştırılması. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 2(1), s. 1-15.
- CRHP (Canadian Register of Historic Places). (2006). Canadian Register of Historic Places Writing Statements of Significance. <http://www.historicplaces.ca/media/5422/sosguideen.pdf> adresinden 06.02.2019 tarihinde alınmıştır.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), s. 1823-1841.
- Çepni, O. ve Aydın, F. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 39, s. 317-335.

- Çulha, B. (2006). *Tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Demircioğlu, İ. H. (2014). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*. Ankara: Anı.
- Filiz, N. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Görececk-Baybars, M. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının okul dışı öğrenme hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Researcher: Social Science Studies*, 5(9), s. 218-229.
- Güleç, S. ve Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), s. 63-78.
- ICOM. (2007). Museum definition. <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> adresinden 06.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- IMLS. (2019). Why are 21st century skills important to libraries and museums?, <https://www.imls.gov/issues/national-initiatives/museums-libraries-and-21st-century-skills> adresinden 21.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Işık, H. (2008). İlköğretimde tarih konularının yerel tarih ile ilişkilendirilmesinin öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), s. 290-310.
- Işık, H. (2016). Sosyal bilgilerde müze ve tarihi mekânlar ile eğitim. *Sosyal Bilgiler Eğitimi*, Ed. Dursun Dilek, Ankara: Pegem Akademi.
- Kale, Y. (2011). Tarih öğretiminde müzeler ve tarihi mekanlar, *Tarih Nasıl Öğretilir?*, Ed. Mustafa Safran, İstanbul: Yeni İnsan.
- Karadeniz, C. ve Okvuran, A. (2014). Müzede bir gece: Ankara Üniversitesi öğrencileri ile Çorum Arkeoloji Müzesi'nde müze eğitimi, *İlköğretim Online*, 13(3), s. 865-879.
- Kırıkçı, A. C. ve Yılmaz, K. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre eğitimine yönelik görüşleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35, s. 74-86.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2018). Kültür ve turizm bakanlığı müze ve örenyeri 2018 yılı toplam ziyaretçi istatistikleri. <http://www.dosim.gov.tr/assets/documents/2018.pdf> adresinden 03.02.2019 tarihinde erişilmiştir.

- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*, S. Turan, Çev. Ed., (F. Koçak-Canbaz ve M. Öz, Bölüm Çev.). Ankara: Nobel.
- Meydan, A. ve Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, s. 402-422.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), s. 89-121
- Öner, G. ve Öztürk, M. (2019). Okul dışı öğrenme ve öğretim mekânları olarak bilim merkezleri: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının deneyimi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (Özel Sayı), s. 1109-1135
- Öner, G., Uyar, F. O. ve Öner, D. (yayın aşamasında). Müzelerin kullanımına ve eğitimsel işlevine ilişkin müze uzmanlarının görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(6).
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), s. 323-343.
- Sadık Yılmaz, H. Ve Avcı, H. E. (2018). Türkiye’de tarih öğretiminde karşılaşılan problemler üzerine bir araştırma. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, s. 320-344.
- Safran, M. ve Ata, B. (2006). *Okul dışı tarih eğitimi, Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler*. Ankara: Gazi.
- Singh, P. K. (2004). Museum and education. *The Orissa Historical Research Journal - OHRJ*, XLVII(1), s. 69-82.
- Şimşek, A. ve Kaymakçı, S. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı, Şimşek, A. ve Kaymakçı S. (Ed.) *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Taşdemir, A., Kuş, Z. ve Kartal, T. (2012). Out-of-the- school learning environments in values education: Science centres and museums. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, s. 2765 – 2771.
- Tezcan, Akmehmet, K. ve Ödekan A. (2006). Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi. *İTÜ Dergisi/B Sosyal Bilimler*, 3(1),s. 47-58.

- Topçu, E. (2017). Out of school learning environments in social studies education: A phenomenological research with teacher candidates. *International Education Studies*, 10(7), s. 126-142.
- TÜİK. (2017). Kültürel miras istatistikleri 2017. http://tuik.gov.tr/PrelstatistikTablo.do?istab_id=185 adresinden 03.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Üztemur, S., Dinç, E., & Acun, İ. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde müze ve tarihi mekân kullanımının 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarına etkisi: Bir eylem araştırması. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), s. 135-168.
- Üztemur, S., Dinç, E., ve Acun, İ. (2019). Teaching social studies in historic places and museums: An activity based action research. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 5(1), s. 252-271.
- Yeşilbursa, C. C. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 23, s. 209-222.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, K. ve Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzeleri sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 3(9), s. 21-39.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), s. 117-124.